

REMISSVAR

Datum/Date 2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No. 4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No. N2017/07438/FF

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet Ett land att besöka – En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring (SOU 2017:95)

Sammanfattning

Statens maritima museer (SMM) anser att utredningen lyfter många relevanta problem och intressanta förslag i sitt betänkande. SMM kan dock se att förståelsen för kulturarvets och museernas roll inom svensk besöksnäring behöver öka, genom både ökad kunskap och delaktighet, vilket föranleder att vi i detta remissvar vill visa på möjligheter att utveckla en del av utredningens förslag. SMM vill också framhålla att hållbarhetsperspektivet måste ses som en grundläggande förutsättning för besöksnäringen och behöver genomsyra allt utvecklingsarbete.

SMM delar utredningens syn på att en nationell politik och samordning behövs för att främja utvecklingen av besöksnäringen. SMM ser positivt på utredningens förslag om att främja forskning med relevans för besöksnäringen och hållbar turism, liksom förslaget om att förbättra turismstatistiken.

SMM vill lyfta fram det rörliga kulturarvets betydelse, dvs. den potential för besöksnäringen som finns i form av fartyg, tåg, flyg och motorhistoriska fordon. Dessa vårdas och visas till stor del av ideella krafter, som utgör en viktig faktor i besöksnäringen för att tillgängliggöra kulturarvet. Även vårt maritima kulturarv, som är unikt till följd av den gynnsamma bevarandemiljön i Östersjön, har en potential för besöksnäringen som bör lyftas fram.

SMM anser att det är viktigt att det kulturarvsbaserade näringslivet inkluderas i definitionen av de kulturella och kreativa näringarna, så att det inte lämnas utanför de satsningar och initiativ som rör området.

SMM tillstyrker även förslaget om att utveckla nya finansieringsmodeller, liksom förslaget om en plan för hållbar besöksmålsutveckling av världsarven. SMM anser att utredningens förslag rörande säkerhetsfrågor vid evenemang och stora möten även bör omfatta stora besöksattraktioner.

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

Utgångspunkter

Kulturarvet och museerna är en viktig del av svensk besöksnäring. Den betydelse Statens maritima museer (SMM) spelar som besöksanledning på såväl nationell som regional nivå är betydande. Vasamuseet lockar 1,5 miljoner besökare per år, varav mer än 80 procent är utländska turister. Det internationella genomslaget framgår av att besökarna själva på TripAdvisor i flera år i rad har rankat museet som ett av de tolv bästa museerna i världen alla kategorier. Museet bidrar därmed på ett betydande sätt till Sverige bilden. Marinmuseum i världsarvet Karlskrona, utsett till Årets museum 2015, spelar en motsvarande regional roll som det största besöksmålet i Blekinge med en växande östersjöturism. Även Sjöhistoriska museet i Stockholm och Järnvägsmuseet i Gävle bedriver verksamhet av vikt för Sveriges besöksnäring i hela landet. Därtill kommer den resurs som det rörliga kulturarvet utgör i form av fartyg, tåg och andra transporthistoriska fordon som till stor del vårdas och visas av ideella krafter runt om i Sverige. Kulturarvets betydelse som infrastruktur för besöksnäringen kräver dock resurser och ett medvetet förhållningssätt där dess aktörer inkluderas i besöksnäringens alla led.

SMM:s synpunkter på utredningens förslag och bedömningar tar utgångspunkt i myndighetens ovanstående erfarenhet av museernas och kulturarvets roll inom besöksnäringen.

Utredningen lyfter många relevanta problem och intressanta förslag och har på ett förtjänstfullt sätt betonat besöksanledningarnas roll för turismen. En generell slutsats som kan dras är dock att kunskapen om och förståelsen för kulturarvets och museernas roll inom svensk besöksnäring behöver öka, såväl hos kulturarvsaktörerna själva som inom besöksnäringen i stort. Ett väl förvaltad kulturarv är en resurs för en växande besöksnäring, inte minst när det gäller att utveckla ett högkvalitativt kulturarvsbaserat näringsliv.

SMM vill särskilt framhålla hållbarhetsperspektivets centrala betydelse för besöksnäringens framtid. Det behöver säkerställas att hållbarhetsperspektivet finns med i hela kedjan i utvecklingsarbetet. Utvärderingar har visat att en framgångsfaktor för att bevarandeperspektivet ska integreras i den kulturarvsrelaterade turismen är att kulturarvskompetens finns representerad i alla steg från policy- och programarbete på EU- och nationell nivå ner till regional, lokal och genomförandenivå.

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

Kapitel 3 En samlad politik

SMM lämnar här synpunkter på förslagen under 3.6.1, 3.6.2 och 3.6.3.

SMM instämmer i att det finns ett behov av en dialog mellan stat, kommuner, regioner och det privata näringslivet inom besöksnärlingsfrågor, och att det behövs en hemvist för denna dialog. Behovet rör inte bara möjligheten att ta fram en nationell strategi utan det behövs ett organ som har en övergripande roll inom besöksnärlingens område. Utvecklingen inom området sker i dag huvudsakligen inom regionala samarbeten, men eftersom dessa gränser inte är relevanta för turisterna innebär det onödiga begränsningar i utvecklingen av besöksnärlingen. Vissa turister ser hela Skandinavien som en destination, och med nationell samordning kan destinationsutveckling vara möjligt att bedriva även för hela Skandinavien gemensamt. SMM bedömer att det vore lämpligt att detta övergripande ansvar knyts ihop organisatoriskt med ansvaret att främja utveckling och innovation. En nationell samordning är särskilt viktig för hållbarhetsperspektivet. Besöksströmmarna är ofta bundna till en viss tid på året, vilket innebär högt slitage och kapacitetsproblem under högsäsonger.

I innovationsarbetet bör kontakt med universitet och högskolor upparbetas, så att forskningens resultat kan komma besöksnärlingen tillgodo. Inte minst gäller detta forskning kring kulturarvet som resurs för hållbar utveckling, där nya internationella studier finns att tillgå.

En viktig uppgift bör vara att koordinera och stödja besöksnärlingens aktörer, att hjälpa dem hitta samarbetspartners och den information de behöver. Detta görs inte minst genom att skapa förutsättningar för lokala aktörer att mötas och hitta kontakter som kan hjälpa dem att utvecklas. Sådana forum finns idag, men det är inte alltid som kulturarvsaktörer är inbjudna. Detta gäller i synnerhet mindre museer och ideella krafter.

En annan viktig uppgift som SMM ser för en samordningsfunktion är att stödja och ha översyn över EU-finansierade projekt inom besöksnärlingen. Idag finns många olika projekt som löper över 2-3 år, och det saknas samordning mellan de olika projekten. Det finns risk för att liknande utvecklingsarbete sker på olika håll utan att möjligheter till utbyte tas tillvara. Det finns också risk för att den kunskap och utveckling som sker under projekten stannar av eller går tillbaka när projekten

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

avslutas. Det finns även ett behov av nationell överblick i övrigt vad gäller olika regionala och lokala initiativ och projekt.

Vad gäller de olika förslag som utredningen lämnar i avsnitt 3 så bedömer SMM att ansvaret för dessa bör ligga samlat. SMM anser inte att det finns några fördelar i att skapa ytterligare ett nytt organ för detta, inte heller att det är lämpligt att placera ett sekretariat på Regeringskansliet som inte normalt hanterar sådana uppgifter. SMM:s bedömning är i stället att Tillväxtverket är mest lämpad för uppgiften. Som statlig myndighet finns det en möjlighet för regeringen att styra och ge tydliga direktiv på området. Tillväxtverket arbetar därtill redan med besöksnärlingsfrågor och kan erbjuda den stabilitet i utförandet av uppdraget som måste anses nödvändig inom ett ganska komplext område med många aktörer. Därtill finns tydliga ramar och strukturer för hur arbetet ska bedrivas redan på plats genom de lagar och regler som gäller för berörda myndigheter.

SMM vill därtill påpeka att i detta arbete bör även utlandsmyndigheterna räknas in bland de statliga myndigheter som involveras i arbetet. Ambassaderna kan ha en viktig roll att spela både för att främja besöksnäringen i Sverige och för att bidra med underlag om värdlandet.

Kapitel 4 Besöksnäringen – en del av ett hållbart samhällsbygge

SMM lämnar här synpunkter på förslagen i inledningen av avsnitt 4.

SMM kan intyga att det finns ett behov av samordning och kunskapsspridning inom området hållbar utveckling inom turism och besöksnäring. Det finns många aktörer som idag tänker olika kring vad hållbarhet är, och en höjd kunskapsnivå och ökad förståelse inom området skulle kunna främja målet om hållbar utveckling av besöksnäringen. Att ansvaret läggs på Tillväxtverket är också i linje med SMM:s bedömning att Tillväxtverket bör ges det samlade ansvaret av de förslag som lämnas under avsnitt 3 En samlad politik.

Vad gäller utredningens förslag om att ge Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att samla aktörerna inom besöksnäringen så kan SMM instämma i problembilden att det inte finns någon samlande kraft i Stockholmsområdet.

SMM vill i sammanhanget gärna framhålla att det finns goda exempel på lokala nätverk som kan bidra i utvecklingen av den regionala samverkan. Till exempel

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

samverkar de olika attraktionerna på Djurgården inom Kungliga Djurgårdens Intressenter (KDI). Samarbetet i denna organisation – som representerar 15 miljoner besökare per år – har under senare år haft ett tydligt fokus på hållbarhetsperspektivet. SMM, som bedriver verksamhet såväl i Stockholm som i andra delar av landet, vill i sammanhanget understryka att det inte är någon motsättning mellan att lyfta fram storstadsregionerna som besöksmål och satsningar på resten av landet; dessa delar stödjer och kompletterar varandra på ett nödvändigt sätt.

4.7 Samhällsplanering och turism

SMM instämmer i utredningens bild av att det förekommer att det maritima kulturarvet ofta glöms bort i kommunernas översiktsplanering. Kulturarvet handlar i detta fall inte bara om maritima fastigheter som har tagits ur bruk, utan även i att bibehålla funktionaliteten i existerande kajer och se till att inlandssjöfarten ökar och arbeta för hållbara transporter. Exempelvis har Mälardalsrådet arbetat föredömligt med detta i sin regionala infrastrukturens satsning.

Kapitel 7 Utveckling, innovation och forskning

SMM lämnar här synpunkter på förslaget om uppdrag till Formas i inledningen av avsnitt 7.

SMM ser positivt på förslaget att ge Formas i uppdrag att analysera forskningsbehoven på området och att initiera sådan forskning. SMM anser att en sådan forskningssatsning till del bör omfatta frågor om kulturarvet som resurs för hållbar utveckling och att särskilda medel riktas till detta.

Kapitel 8 Data, statistik och analys

SMM lämnar här synpunkter på förslaget i inledningen av avsnitt 8.

SMM delar uppfattningen att det finns ett behov av kvalitetssäkrad statistik över antalet besökare. Den statistik som i dag tas in via hotellnäringsen är bristfällig. Antalet hotellnätter ger inte en god bild av besöksnäringen i sin helhet, då exempelvis det stora antalet kryssningsresenärer och dagsbesökare inte omfattas. En förbättrad statistik skulle kunna underlätta planering och bedömning av hur olika händelser i världen kan påverka besöksnivåerna. SMM bistår gärna Tillväxtverket i detta utvecklingsarbete, då vi har god statistik över våra besökare.

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

SMM vill dock framhålla vikten av att Tillväxtverket samordnar eventuell uppgiftsinhämtning hos museerna med Myndigheten för kulturanalys, som också efterfrågar besöksstatistik men har ett mer nationellt perspektiv.

Kapitel 9 Trafikutbud och transporter

9.10 Ett sammankopplat trafiksystem

SMM vill gärna lyfta fram att trafiksystemen har ett värde för besökaren utöver själva förflyttningen om det finns tilltalande väg- och järnvägsmiljöer. Längs vägar, järnvägar och farleder finns natur- och kulturvärden som kan utgöra en resurs i besöksutveckling, men dessa värden behöver då också hanteras som en resurs. Det saknas i dag i många delar rutiner för skötsel, förvaltning och utveckling av natur- och kulturvärden i transportsystemen. Här vill SMM även nämna den potential som finns i museibanor samt historisk tåg- och båttrafik, som ideella föreningar och SMM bedriver.

När det gäller utformningen och hanteringen av natur- och kulturvärden längs transportsystemen är Trafikverket en viktig aktör, men även Jernhusen, kommuner och andra ägare av stationshus samt övriga fastighetsägare längs järnvägar och vägar. SMM föreslår att det tas fram ett gestaltningsprogram med tillhörande skötselplaner för järnvägsmiljöer, kulturvägar och turistvägar där berörda parter involveras. Ett sådant uppdrag borde ligga på Trafikverket som ansvarig för den långsiktiga infrastrukturplaneringen och för byggande och drift av statliga järnvägar och vägar. Det finns många internationella exempel på hanteringen av stationsmiljöer och vägar där natur- och kulturvärden tas tillvara och där omsorg läggs på miljöerna för besökarnas trivsel och upplevelse. Vidare ser SMM fram emot den utredning av förutsättningarna för historisk tågtrafik på det statliga järnvägsnätet, med anledning av kommande förändringar i regelverk, som Trafikverket fått i uppdrag att utföra. Resultatet av den utredningen blir avgörande för framtidens historiska tågtrafik.

Kapitel 10 Naturturism

10.10.1 Maritim naturturism

SMM delar utredningens uppfattning att de maritima områdena bör beaktas i arbetet med naturturism. Förutom de förutsättningar för en maritim besöksnäring som nämns i utredningen vill SMM lägga till att kulturarvet i kust- och skärgårdsmiljöer är en stor och delvis outvecklad resurs för besöksnäringen. Som exempel kan nämnas SMM:s samverkan med ideella organisationer inom fyrområdet som visar att det

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

finns möjligheter att utveckla kombinerad natur- och kulturturism även kring dessa anläggningar.

Även miljöerna under vatten är viktiga i sammanhanget. Östersjöns vatten bevarar trä mycket bra, och skeppsvrak kan bli stående med last och master i hundratals år. I dykparker som Dalarö dykpark och Djupasund kan både dykare och icke-dykare få uppleva vraken och lära sig mer om deras historiska sammanhang. Dykparker kan kombineras med naturturism såsom säl- och fågelskådning. En ökad kännedom om möjligheten att utveckla dykparker kan förhindra att dykturismen leder till att vrak förstörs eller plundras. Med bättre markeringar och information om vraken kan en naturutflykt med egen båt kombineras med en upplevelse av det marina kulturarvet.

Kapitel 11 Kulturturism

11.3 Nationell kultur- och kulturarvspolitik

SMM lämnar här synpunkter på förslaget om nationell kultur- och kulturarvspolitik under inledningen till avsnitt 11 samt bedömningarna under 11.3.

SMM tillstyrker utredningens förslag om att ta fram mål och delstrategier för kulturturism. SMM anser dock att även föreningslivet bör ingå i samverkan kring detta, då de har en viktig roll inom kulturturismen. Inom SMM:s verksamhetsområde finns ett rikt föreningsliv som möjliggör att samlingar tillgängliggörs och visas för allmänheten. Det finns föreningar som arrangerar visningar av och resor med fartyg och tåg på olika platser i landet, och inom nätverket Sveriges militärhistoriska arv finns många ideella krafter som i samarbete med offentliga och privata aktörer visar upp intressanta platser från kalla krigets dagar.

Inom SMM:s verksamhetsområde är det angeläget att lyfta fram den potential som finns i det rörliga kulturarvet i form av fartyg, tåg, flyg och motorhistoriska fordon som till stor del vårdas och visas av ideella krafter. Dessa finns runt om i landet och är en värdefull resurs för besöksutvecklingen. Ett annat utvecklingsområde är landets unika marina kulturarv. Historiska vrak och andra undervattenslämningar är mer välbevarade i Östersjön än någon annanstans i världen och har en i högre grad outnyttjad attraktionskraft.

SMM vill betona vikten av att inkludera kulturarv och kulturmiljö i definitionen av kulturella och kreativa näringar. SMM har tidigare erfarit att det kulturarvsbaserade näringslivet, där såväl museer som t.ex. museijärnvägar med turisttrafik ingår, inte

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

kunnat få del av nationella ekonomiska satsningar på kulturella och kreativa näringar. På EU-nivå är kulturarvet däremot inkluderat i definitionen. SMM anser att Sverige bör använda samma breda definition som EU i detta sammanhang, så att kulturarvsaktörer inte exkluderas. SMM menar därför att det är viktigt att det framgår av det föreslagna uppdraget till Tillväxtverket att det kulturarvsbaserade näringslivet ingår i de kulturella och kreativa näringarna. SMM anser att den bredare definitionen bör komma till uttryck även i det regeringsuppdrag till Tillväxtverket som nämns i betänkandet om att fastställa en definition av kulturella och kreativa näringar.

Vad gäller de mätbara mål som utredningen bedömer ska kopplas till delstrategin så vill SMM framhålla vikten av att Riksförbundet Sveriges museer är delaktigt i arbetet när mål och mått tas fram.

11.5 Kulturmiljö som infrastruktur och resurs

SMM lämnar här synpunkter på förslagen om kulturmiljö som infrastruktur och resurs under inledningen till avsnitt 11 samt bedömningarna under 11.5.

SMM tillstyrker utredningens förslag om att utveckla nya finansieringsmodeller inom kulturturismens område. Här ser SMM att modeller för att utveckla digitala lösningar är särskilt viktiga att lyfta fram. Idag sker mycket digital utveckling inom varje organisation, och möjligheterna till gemensamma lösningar tas inte till vara. I dessa frågor kan en offentlig aktör ha en viktig roll i att koordinera sådana behov, göra den digitala utvecklingen billigare och stå för långsiktighet i arbetet. Ett exempel är Vasamuseets utveckling av digitala vouchers som kan möjliggöra enkel hantering av entrén för besöksgrupper. Det är svårt att få genomslag för denna betalningsmetod hos researrangörerna så länge det inte är ett gemensamt system hos de olika attraktioner som de besöker. Eftersom det är svårt för enskilda besöksmål att organisera sådana utvecklingssamarbeten är pappersvouchers fortsatt dominerande.

11.7 Destinationsutveckling och världsarv

SMM lämnar här synpunkter på förslaget rörande världsarven under inledningen till avsnitt 11 samt bedömningarna under 11.7.

SMM tillstyrker utredningens förslag om uppdrag till Riksantikvarieämbetet (RAÄ). SMM delar utredningens bedömning att det finns en stor potential i att utveckla besöksnäringen kring de svenska världsarven, men vill understryka att

REMISSVAR

Datum/Date	2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No.	4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No.	N2017/07438/FF

hållbarhetsperspektivet beaktas i detta. Det är viktigt att få till en bevarandedd utveckling, annars kan det snabbt uppstå konflikter mellan besöksmålsperspektiv och bevarandeperspektiv. SMM anser att det är bra att förslaget utgår från RAÄ:s nationella världsarvsstrategi. Unescos program för hållbar turism i världsarven kan också vara ett stöd i detta arbete. En viktig aktör är även EU:s regionala kontor som har utformat program som främjar hållbar turism, exempelvis South Baltic Interreg som har en maritim profil och samlar lokala och regionala aktörer i Danmark, Tyskland, Litauen, Polen och Sverige. Ett av projekten som finansieras via programkontoret är "Development of UNESCO Cultural and Natural assets", där Marinmuseum i Karlskrona är associerad partner.

Samtidigt som en nationell plan välkomnas vill SMM understryka att besöksmålsutveckling kring världsarven sker främst på regional och lokal nivå. SMM tillstyrker förslaget att besöksnäringen är delaktig i en diskussion om att utveckla besöksmålen kring de svenska världsarven och vill särskilt understryka vikten av att lokala aktörer bjuds in till dialog.

11.8 Museerna

SMM delar utredningens bedömning att museerna ofta saknas när destinationsutvecklingsarbete dras igång, och anser att det är en god idé att Riksförbundet Sveriges museer och andra kulturarvsaktörer bjuds in av RAÄ, Kulturrådet och Tillväxtverket. En sådan dialog bör särskilt fokusera på vad museerna kan bidra med.

Kapitel 13 Evenemangs- och möteslandet Sverige

SMM lämnar här synpunkter på förslagen i inledningen av avsnitt 13 som berör säkerhetsfrågor.

SMM anser att de förslag och bedömningar som lämnas i betänkandet rörande säkerhetsfrågor vid evenemang och stora möten även bör omfatta stora besöksattraktioner, som på liknande sätt kan samla större grupper av besökare.

Kapitel 14 Regler, tillstånd och tillsyn

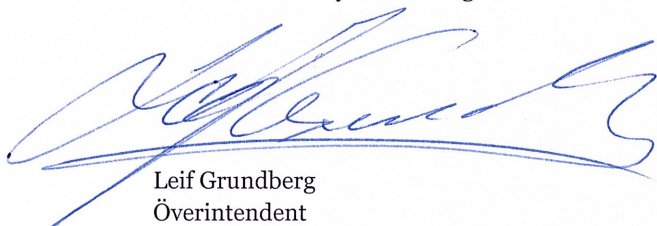
SMM delar utredningens bild av att ett regelförenklingsarbete kan vara till nytta. Detta arbete bör dock inte enbart omfatta företag utan även ideella aktörer. Inom SMM:s verksamhetsområde finns exempelvis fartygstrafik med kulturmärkta fartyg som bedrivs av ideella föreningar, stiftelser eller som är familjeägda. Dessa grupper

REMISSVAR

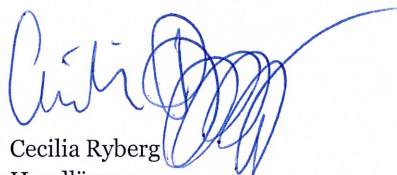
Datum/Date 2018-04-04
Vår beteckn/Our reg No. 4.3-2017-1632
Er beteckn/Your reg No. N2017/07438/FF

gynnas än mer av regelförenklningar. Inom SMM:s område gäller det framför allt kontakterna med Transportstyrelsen men även Sjöfartsverket och Trafikverket.

Beslut i detta ärende har fattats av överintendent Leif Grundberg efter föredragning av handläggare Cecilia Ryberg. I den slutliga handläggningen har även tillförordnade stabschefen Jenny Lind deltagit.

Leif Grundberg
Överintendent

Cecilia Ryberg
Handläggare